

ИНТЕГРАТИВНИ ПРОЦЕСИ У РЕГИОНУ ЈУГОИСТИЧНЕ АЗИЈЕ

Зоран Килибарда

Универзитет у Београду, Факултет безбедности

У чланку се разматрају домети, ограничења и перспективе међудржавне сарадње и повезивања на простору југоисточне Азије, са посебним освртом на циљеве и начин функционисања заједнице *ASEAN* и њен допринос стабилизовању стања у региону. Анализом резултата које су земље *ASEAN*-а постигле у амортизовању унутрашњих дезинтегративних процеса, обуздавању сопствених геополитичких аспирација и изналажењу уравнотеженог одговора на противуречне интересе великих сила, долази се до закључка да се, и у условима евидентних ограничења, стрпљивим усаглашавањем ставова на регионалном нивоу, без мешања у унутрашње послове других и без наметања решења споља, може остваривати значајан напредак у садржајима међудржавне сарадње и интензитета интегративних процеса.

Кључне речи: *ASEAN*, сарадња, повезивање, интегративни процес.

Увод

Природа међузависности и квалитет односа међу државама одређеног региона зависи првенствено од тога у каквом су односу њихови интереси; да ли су компатибилни, помирљиви или противуречни, и какав је приступ остваривању тих интереса. Сепаратно инсистирање на остваривању сопствених интереса на рачун интереса других неминовно производи неповерење и тензије и води у конфронтације. Поклапање интереса сугерише сарадњу као краћи и економичнији пут до заједничког циља и ствара амбијент у којем се удруживање опажа као умножавање могућности вредно жртвовања одређених партикуларних интереса.

Постојање различитих интереса свакако отежава успостављање кооперативних односа, али га не чини немогућим. Главна препрека сарадњи нису

противуречни интереси већ одсуство мере у формулисању циљева који из њих произилазе и дефицит спремности за проналажење компромисних решења. Дobar пример за то јесте чињеница да су некадашњи традиционални непријатељи Немачка и Француска били иницијатори економске сарадње земаља западне Европе која је, под њиховим лидерством, еволуирала у пројекат безбедносног, економског и политичког заједништва – Европску унију као највиши остварени ниво регионалне интеграције.

Поред Европске уније, која несумњиво представља највиши достигнути ниво регионалне сарадње и интеграција, сарадња земаља југоисточне Азије у оквиру заједнице *ASEAN (Association of Southeast Asian Nations – ASEAN)* пример је константног (макар и спорог) напредовања ка том циљу. Тај регион, карактеристичан по енормном „богатству различитости“ и притиснут тешким историјским наслеђем, дуго је важио за потенцијално „буре барута“ налик балканском. Ипак, он је у 21. век ушао са недвосмислено исказаном амбицијом да, уважавајући, али не копирајући искуства других, гради себи примерену безбедносну и економску заједницу. Такво опредељење и специфичне прилике на терену генерисале су специфичне форме регионалне сарадње и повезивања.

Особености региона југоисточне Азије

У низу околности које на непосредан или посредан начин детерминишу општи концепт и правце развоја регионалне сарадње и повезивања земаља југоисточне Азије, значајно место свакако имају: 1) ексклузиван географски положај; 2) колонијална прошлост региона; 3) етно-религијска хетерогеност и различитост политичких система; 4) рецидивни хладноратовских подела и 4) преплитање интереса и утицаја великих сила.

Ексклузивност географског положаја проистиче из чињенице да се земље југоисточне Азије налазе на оном делу простору који је у несумњиво утицајним геополитичким теоријама (Спајкменова теорија римленда) идентификован као место на којем се сучељавају вековна настојања тзв. сила копна и сила мора за остваривање доминантне позиције у планетарним размерама. Ако је, како теорија предвиђа, а недавна историја потврђује (или бар не оспорава), тачно да је остварена превласт на том простору кључ за овладавање евроазијским масивом, а тиме и за владање светом, онда је разумљиво да је регион југоисточне Азије био и остао предмет посебног интересовања свих великих сила, посебно оних које имају аспирацију да се изборе за статус глобалног хегемона, односно оних које себе сматрају позваним да се тим аспирацијама супротставе. Друга одлика ексклузивности географског положаја југоисточне Азије јесте да се налази на

главном поморском путу који преко Индијског океана спаја Блиски исток и источну обалу Африке са земљама азијско-пацифичког региона и који, осим економског значаја, израженог пре свега вредношћу робе која се њиме транспортује, има изузетан геостратешки значај. Мореузом Малака (између Сингапура, Малезије и Индонезије) који је најкритичнија тачка на том поморском путу, свакога дана у Сингапур стигне више од 400 бродова. У просеку, свака три минута поред Сингапура пролази један брод, док се у његовим лукама у сваком тренутку налази више од 1.000 бродова. Количина нафте која се транспортује кроз мореуз Малака три пута је већа од оне која пролази Суецким каналом и 15 пута већа од оне која пролази кроз Панамски канал. Овим путем пролази највећи део нафте коју Кина и Јапан увозе са Блиског истока, тако да од безбедности тог пролаза у великој мери зависи енергетска безбедност тих земаља (Desker, 2005, стр. 16–22).

Колонијална прошлост југоисточне Азије такође је један од битних чинилаца безбедносног стања у региону. На том простору вековима су се смењивали страни господари. Сви они који су задржали значајнији део моћи стечене у време великих колонијалних освајања дочекали су крај Другог светског рата са неким поседом у том региону. Отишли су тек када су на то били приморани – када је наступило време опште деколонизације. Тада су све данашње државе југоисточне Азије, осим Тајланда који је дуго био нека врста тампон државе између британског и француског колонијалног царства, коначно стекле независност: најпре Филипини од САД (1946), затим Бурма од Велике Британије (1948), Индонезија од Холандије (1949), Камбоџа од Француске (1953), Вијетнам и Лаос од Француске (1954), Малезија од Велике Британије (1963), Сингапур од Велике Британије (1963), Папуа Нова Гвинеја од Аустралије (1975), Источни Тимор од Португалије (1975),¹ Брунеј од Велике Британије (1984).

Етно-религијска хетерогеност југоисточне Азије огледа се у постојању мноштва етничких група и значајном присуству свих главних религија, као бројних традиционалних веровања.

Структура становништва у погледу религиозне припадности је следећа:² *Брунеј*: муслимани 63 одсто; будисти 14; хришћани 8; *Вијетнам*: будисти 55,3; римокатолици 7; *Индонезија*: муслимани 86,9; хришћани 9,6; *Камбоџа*: будисти

¹ По одласку Португалаца Источни Тимор окупирала је Индонезија која је на њему имала власт све до 1999. када је становништву омогућено да се изјасни да ли је за останак у саставу Индонезије или за самосталност. Опредељење за самосталност довело је до повлачења Индонезије, али су након тога уследили немири, који су се претворили у оружане сукобе. Интервенцијом међународних снага успостављен је мир и створени су услови за конституисање власти, након чега је Источни Тимор 2002. године коначно стекао пуну независност и постао чланица ОУН.

² Наведене бројке означавају процентуалну заступљеност у популацији одређене земље. Допуну до 100% чине припадници већег броја других религија за малим уделом у укупном становништву земље. (Извор: *Лексикон држава света*, Политика, Народна књига, Београд, 2006).

95; *Лаос*: будисти 57,8; традиционална веровања 33,6; атеисти 4,8; *Малезија*: муслимани 52,9; будисти 17,3; кинеска народна веровања 11,6; *Мјанмар*: будисти 89; хришћани 4; муслимани 4; *Папуа Нова Гвинеја*: протестанти 56; римокатолици 22; традиционална веровања 22; *Сингапур*: будисти 28,3; хришћани 18,7; атеисти 17,5; муслимани 16; таоисти 13,4; хиндуси 4,9; *Тајланд*: будисти 94,4; муслимани 4; *Филипини*: римокатолици 84,1; муслимани 4,3; протестанти 3,9 одсто.

Најбројније етничке групе у земљама југоисточне Азије су:³ *Брунеј*: Малајци 64 одсто; Кинези 20; *Вијетнам*: Вијетнамци 87,3; Кинези 1,8; Тајланђани 1,7; Кмери 1,4; *Индонезија*: Јаванци 45; Сунди 14; Мадурци 7,5; *Камбоџа*: Кмери 90; Вијетнамци 5; Кинези 1,5; *Лаос*: Лаошани 67,1; Палаунг-Ва 11,9; Таи 7,9; *Малезија*: Малајци и староседелачки народи 61,4; Кинези 30; *Мјанмар*: Бурманци 68; Шан 9; Карен 7; *Папуа*: Папуанци 84; Меланезани 15; *Сингапур*: Кинези 76,4; Малајци 14,9; *Тајланд*: Тајланђани 75; Кинези 14; *Филипини*: Филипинци 50; Индонезани и Полинежани 30 одсто.

„Богатство различитости“ југоисточне Азије употпуњују и различити политички системи земаља тог региона. У њима су препознатљиви (у различитим варијантама) скоро сви облици организовања власти: аутократски и демократски; републикански и монархистички; унитарни и федерални; једнопартијски и вишепартијски. У Мјанмару је, на пример, већ скоро пет деценија на власти војна хунта (на власт дошла државним ударом 1962. године), где су шеф државе и премијер генерали, и скоро сви чланови кабинета војна лица; где су тек 2010. године (први пут у последњих 20 година) одржани какви-такви вишестраначки избори на националном нивоу. На другој страни, у Индонезији и Филипинима на сцени је председнички вишепартијски систем власти, са председником републике који је истовремено и шеф државе и председник владе. Индонезија је типична унитарна држава у којој је власт концентрисана у националној влади, где је шеф државе главнокомандујући оружаним снагама и истовремено одговоран за унутрашње послове и спољну политику земље. Вијетнам и Лаос су републике са ауторитарним једнопартијским системом власти. У Вијетнаму је на власти Комунистичка партија Вијетнама, а у Лаосу Револуционарна партија народа Лаоса (*Lao People's Revolutionary Party*) чији чланови чине огромну већину састава народних скупштина тих земаља, уз незнатан, углавном симболичан број посланика изабраних са листе тзв. независних кандидата.⁴ Тајланд, Малезија, Камбоџа и Брунеј су монархије, са специфичностима које одсликавају ути-

³ Наведене бројке означавају процентуалну заступљеност. Допуну до 100% чине припадници већег броја других етничких група са малим уделом у укупном становништву земље (Извор: *Лексикон држава света*, Политика, Народна књига, Београд, 2006.).

⁴ На пример, од укупно 115 чланова Народне скупштине Лаоса који су изабрани 2006. године само два су независни кандидати. Сви остали су чланови владајуће партије Револуционарне партије народа Лаоса (The Government of Laos. The Political System of One of the Last Communist Countries (<http://www.suite101.com/content/the-government-of-laos-a58902>)).

цај традиције, колонијалне прошлости и етно-религијске особености. Док су Тајлан, Малезија и Камбоџа парламентарне уставне монархије, Брунеј је типичан пример апсолутистичке монархије какве су веома ретке у савременом свету. Посебност малезијског краљевства у односу на већину монархија (и садашњих и некадашњих) је то што краљевски престо није наследан. Краљ Индонезије, који је истовремено и исламски поглавар у Индонезији, бира се (на период од пет година) између девет султана који се налазе на челу федералних држава (султаната).⁵ За разлику од Малезије, Брунеј има изузетно дугу традицију наслеђивања владарског престола. Садашњи султан који је ступио на трон 1968. године (са 22 године) двадесетдевети је по реду наследник монархије која датира још од 14. века.⁶ За шароликошћу политичких система земаља југоисточне Азије заслужан је на посебан начин и Сингапур. У тој земљи још од стицања независности (1965. године) доминантну улогу има Партија народне акције (*People's Action Party*).⁷ Међутим, оно што је специфичност Сингапура, што је скоро незамисливо у државама у којима примат на политичкој сцени има једна партија, јесте изузетно низак ниво корумпираности власти. То је резултат посебне филозофије владања, односно посебне политичке културе, коју карактеришу: компетитивна ауторитарност, предузимљивост, рационалност и законитост, која подразумева да се моћ стиче пословношћу, вештином, постигнућем и лојалношћу нацији, а не политичким манипулацијама. Из таквог односа према политици, који у суштини представља однос према раду, проистекао је вишегодишњи константан привредни раст и политичка стабилност земље који су постали значајан чинилац регионалне сарадње и повезивања.

Када се говори о *рецидивима хладноратовских подела и конфронтација* као чиниоцу актуелног безбедносног амбијента на простору југоисточне Азије има се, пре свега, у виду грађански рат у Вијетнаму (1959–1975) на идеолошкој основи, са високим степеном умешаности страног фактора. Након завршетка Вијетнамског рата догодила су се још два сукоба, овога пута између суверених држава. То су Вијетнамско-камбоџански (1978) и Вијетнамско-кинески (1979). Иако неупоредиво краће трајања од вијетнамског рата и са блажим последицама, они су оставили траг у односима између тих држава за чије брисање је било неопходно (и још увек је потребно) ин-

⁵ (Остале четири државе на чијем челу нису султани већ гувернери не учествују у избору краља Political System of Malaysia, <http://www.123independenceday.com/malaysia/political-system.html>).

⁶ Као апсолутни владар земље, султан Брунеја је и шеф државе, и премијер и министар одбране и министар финансија, док му је млађи брат министар иностраних послова. Формално постоје две политичке партије, али оне практично не делују. Парламент се није састао још од 1962. године (Political System of Brunei, <http://www.bookrags.com/research/bruneipolitical-system-ema-01/>)

⁷ На изборима 2006. године она је освојила чак 82 од укупно 84 места у националном парламенту (Introduction to Singapore's Political System, <http://www.guidemesingapore.com/relocation/introduction/singapores-political-system>)

вестирати значајну количину добре воље и дипломатске умешности. Директна последица хладноратовских подела на регион југоисточне Азије била је формирање *SEATO* (*The Southeast Asia Treaty Organization – SEATO*) чије су чланице за све време његовог постојања (од 1954. до 1977) били Филипини и Тајланд. Из тог периода потичу посебне везе тих земаља са водећим чланицама НАТО и *SEATO* какве се ни у ком случају нису могле успоставити са земљама које су у то време биле на другој страни фронта.

Различите позиције земаља југоисточне Азије у време хладноратовских конфронтација (припадност различитим интересним сферама, споља наметнуте и/или подржаване поделе и сукоби, уговорне обавезе противуречне интересима суседних земаља и сл.) у великој мери су лимитирале оквири и домете међудржавне сарадње на регионалном и трансрегионалном нивоу. Тако је и *ASEAN*, прва организација земаља тог региона, формиран 1967. године, окупила само оне државе које су у то време биле изван непосредног утицаја тзв. комунистичког блока. Наиме, земље оснивачи *ASEAN*-а су: Индонезија, Малезија, Сингапур, Тајланд и Филипини. Прво проширење догодило се тек након 18 година (1984) када је у организацију примљен Брунеј – држава која је управо те године стекла независност. Прикључење осталих држава одвијало се у неколико корака – по мери унапређивања билатералних односа (редуковања тензија) између држава нечланица, као и њихових односа са државама чланицама. Тако је Вијетнам примљен у чланство 1995. године, Бурма и Лаос 1997, а Камбоџа 1999. године. Једине две земље југоисточне Азије које су остале изван *ASEAN*-а су Папуа Нова Гвинеја која има статус посматрача и Источни Тимор који је стекао независност тек 2002. године.

Преплитање интереса и утицаја великих сила. На простору југоисточне Азије тренутно је најизраженији утицај САД и Кине. Сједињене Државе дошле су на тај простор као колонијални освајач крајем 19. века, тако што су са Филипина потиснуле дотадашњег колонијалног господара Шпанију. Током Другог светског рата непосредну контролу над већим делом региона имао је Јапан. Упоредо са његовим потискивањем са тог простора враћали су се стари колонијални господари – свако на свој посад. Тако су и Американци обновили своју власт на Филипинима. Осим тога, они су, протерујући Јапанце из Тајланда, обезбедили значајне позиције у тој земљи која је као сарадник поражене стране у рату била предодређена да буде на услузи победнику. На тај начин практично је изнуђена проамеричка политика у те две земље која је потврђена њиховим учлањењем у *SEATO*, који је основан 1954. године као међународна организација за колективну одбрану. Његове формалне институције са седиштем у Тајланду формиране су 1955. године. Чланице *SEATO* биле су: Аустралија, Велика Британија, Нови Зеланд, Пакистан, САД, Тајланд и Филипини. Основни циљ те организације био је да ограничи утицај комунистичког блока на простору југоисточне Азије. Члан-

ством у *SEATO* Тајланд и Филипини су се афирмисали као прозападне земље наспрам земаља некадашње француске Индокине (Лаос, Камбоџа, Северни Вијетнам) које су у то време биле под значајним утицајем Кине и Совјетског Савеза, односно фигурирале као њихова интересна сфера. Пакт је формално престао да постоји 1977. године, чему је, вероватно, у великој мери допринео евидентан пораз америчке политике у Вијетнаму.⁸

Упркос таквом крају непосредног војног присуства и ангажовања САД у региону југоисточне Азије њихов значајан утицај на том простору никада није доведен у питање и управо је најизраженији у земљама бившим чланицама *SEATO* (Филипини и Тајланд). Друго подручје примата америчког утицаја над утицајем осталих великих сила заинтересованих за тај простор чине Индонезија, Малезија и Сингапур (уз Филипине и Тајланд земље оснивачи *ASEAN*-а). Наравно, то је само један део позадине значајног утицаја САД на геополитичка дешавања на простору југоисточне Азије. Друга, једнако присутна, ако не и доминантна компонента у основи тог утицаја, јесу економске везе. Наиме, у трговинској размени земаља *ASEAN*-а САД заузима водеће место. Иза ње су Кина и Јапан. За њихов убрзан економски развој управо су у великој мери заслужне инвестиције које стижу из Америке. Партнер са таквом репутацијом је добродошао, под условом да се партнерство у сфери економије не мора плаћати неприхватљивим уступцима у некој другој сфери. То, свакако, важи и за односе југоисточне Азије са другим водећим партнерима, посебно са Кином, са којом је у претходној деценији остварен задивљујући напредак у економској сарадњи.

Прекретница у односима са Кином у правцу јачања економских веза била је финансијска криза 1997. године, током које је она наставила да инвестира у регион без условљавања, и промовисала се као конструктиван и одговоран играча. Ту своју тзв. *шармантну офанзиву* на југоисточну Азију Кина је наставила и након опоравка земаља региона, што је њиховим односима дало додатни замах, пре свега у сфери економских односа. Трговинска размена са земљама југоисточне Азије порасла је са 6 милијарди долара у 1991. години на 130 милијарди у 2006. (*Storey, 2007*). Током 2001. године Кина је лансирала идеју о стварању зоне слободне трговине са земљама југоисточне Азије, коју је *ASEAN* коначно прихватио.

С обзиром на горка искуства из недавне прошлости за земље југоисточне Азије од изузетног је значаја да не постану превише зависне ни од једног центра моћи (економске, војне и политичке). То се, без сумње, односи и на Кину, без обзира на то што се она својом политиком унапређења економских односа без политичких условљавања легитимисала као захвалан парт-

⁸ Пре формалног престанка деловања Пакта из њега су се претходно повукли Пакистан (1973) и Француска (1974).

нер на простору крцатом свеколиким различитостима, оптерећеном наслеђем колонијалне прошлости и презасићеном теретом горких искустава хладноратовских подела и конфронтација.⁹ У праву су, свакако, они који подсећају да су земље југоисточне Азије сувише мукотрпно стекле независност да би имале оправдање да је доведу у питање својом непромишљеном политиком мотивисаном првенствено краткорочним интересима и оријентисаном према тренутном распореду снага на међународној и регионалној сцени. Уважавање тог искуственог сазнања јесте, без сумње, битан предуслов за успостављање атмосфере међусобног поверења и сарадње.

Територијални спорови и сепаратистичке тежње као ограничавајући фактори регионалне сарадње и повезивања

Нарушавање стабилности неког региона, па самим тим и ометање или заустављање интегративних процеса у њему, увек је резултат удруженог деловања (непосредног и/или посредног) већег броја разнородних чинилаца. Због тога су и манифестације дестабилизовања (врста „потреса“ и домет дестабилишућег таласа) разноврсни, почев од редуковања дијалога и суспендовања споразума, преко ненасилних конфронтација, до оружаних унутардржавних и међудржавних сукоба. Посебан облик нарушавања стабилности, са потенцијално широким спектром манифестација и скоро редовним накнадним (често мултипликованим) дестабилишућим ефектима, представља угрожавање територијалног интегритета земаља. У том контексту, када је реч о актуелним и потенцијалним дезинтегративним импулсима у региону југоисточне Азије, посебну пажњу заслужују територијални спорови и сепаратистичке тежње.

Познато је да су спорови око суверенитета над неким простором, по правилу, исцрпљујући и да имају тенденцију ескалирања. То, само по себи, чини логичним заинтересованост „великих играча“ са стране за посредовање или учествовање у решавању проблема те врсте. Нажалост, њихове „добре услуге“ често завршавају причом о „путу за пакао поплочаном добрим намерама“.

⁹ Посебно развијене везе са Кином има Бурма. Захваљујући томе, Кина је ветом у Савету безбедности спречиле усвајање резолуције којом би се Бурма осудила због кршења људских права. То питање посебно је актуелизовано поводом хапшења опозиционог лидера *Aung San Suu Kyi*, добитнице Нобелове награде. Ипак, ни Бурма не запоставља везе са другим земљама у областима где јој је Кина тренутно најзначајнији партнер, као што је, на пример, снабдевање наоружањем и војном опремом. У том послу у знатној мери се ослања и на Индију и на Русију. Запостављање диверзификације снабдевања оружјем многе земље је временом доводило у незавидну позицију у случајевима када су им леђа окренули „поуздани пријатељи“, што је ризик који Бурма очигледно жели да избегне.

Територијални спорови, иначе, нису реткост нити спецификум југоисточне Азије. Наиме, веома је мали број земаља у свету око чијих граница постоји општа сагласност – које немају никаква територијална потраживања од суседних држава и од којих нико не потражује неки део територије. Број актуелних спорних територија већи је од укупног броја држава, тако да, у просеку, свака држава има више него један спор.¹⁰ То важи и за земље југоисточне Азије. Од укупно 12 држава тог региона, само Лаос и Сингапур немају проблеме те врсте (бар не званично, односно не у мери да битно оптерећују њихове односе са суседима). Насупрот њима, Малезија има територијалне спорове са шест држава, Вијетнам са пет, Филипини са четири, Индонезија и Брунеј са три, Бурма (Мјанмар), Камбоџа и Тајланд са две и Источни Тимор и Папуа Нова Гвинеја са по једном државом (табела 1).

Табела 1. Територијални спорови између држава југоисточне Азије

Држава	Државе с којима је наведена држава у спору
Брунеј	Вијетнам, Малезија, Филипини
Бурма	Тајланд, Бангладеш
Вијетнам	Камбоџа, Кина, Филипини, Малезија, Брунеј
Индонезија	Малезија, Кина, Источни Тимор
Источни Тимор	Индонезија
Камбоџа	Вијетнам, Тајланд,
Лаос	
Малезија	Индонезија, Сингапур, Брунеј, Филипини, Кина, Вијетнам,
Папуа Н. Гвинеја	Соломонска острва
Сингапур	
Тајланд	Бурма, Камбоџа
Филипини	Малезија, Вијетнам, Брунеј, Кина

С обзиром на то да су, осим Лаоса, све државе југоисточне Азије острвске или приобалне, већина територијалних спорова односи се на границе на мору. Спорне територије на копну које, углавном, нису велике површине потражују се, пре свега, по основу „историјског права“, односно уз образложење да су оне од изузетног значаја за очување националног идентитета и достојанства земље. Примера ради, Камбоџа и Тајланд споре се око малог дела територије на којем се налази познати храм Преах Вихар. Та терито-

¹⁰ List of territorial disputes, <http://en.wikipedia.org/wiki/Disputed-territories>

рија је одлуком Међународног суда правде из 1962. године припала Камбоџи, што Тајланд није прихватио као праведно решење. Односи између две земље озбиљно су се погоршали јула 2008. године, када је чак дошло до гомилања трупа на граници.¹¹

Посебан безбедносни ризик на простору југоисточне Азије представљају спорови око територија у Јужном кинеском мору. Реч је о великом броју веома малих острва груписаних у архипелаг познат под називом Спратли (*Spratly*). Њихова укупна површина не прелази пет квадратних километара, али је површина мора на којој се она налазе читавих 400.000 квадратних километара.¹² Тако мала острва немају велику економску вредност, али је питање суверенитета над њима значајно због утврђивања међународних граница, а у оквиру тога и дефинисања територијалних вода и ексклузивних економских зона држава у чијем би се поседу нашла. Спорно је чак око 170 острва. Право на њих или на одређени број острва полажу: Вијетнам, Филипини, Малезија, Брунеј, Малезија, Кина и Тајван (*Storey*, 2007). На пораст интересовања за суверенитет над тим острвима утиче и то што има индиција да се на њима, односно на морском дну око њих, налазе знатна налазишта нафте и гаса.

Озбиљност проблема које причињавају територијални спорови, чак и када је реч о територијама изузетно мале површине, проистиче отуда што је уступање било ког дела територије државе увек тешка политичка одлука, јер се она, по правилу, доживљава и интерпретира (неретко крајње тенденциозно) као неодговорно политичко понашање, као доказ некомпетентности актуелног руководства, као трговина суверенитетом којом се доводи у питање дигнитет нације и сл. Владајућа политичка гарнитура која исказује спремност на уступке те врсте увек се излаже ризику да буде оптужена за дефетистичко понашање, па и за издају националних интереса. Због тога, и спорови око наизглед безначајних територија могу да произведу озбиљну кризу у односима између држава.

Изражене *сепаратистичке тежње*, као значајан дестабилишући фактор, присутне су у више земаља југоисточне Азије. У Индонезији постоје снажни сепаратистички покрети у провинцијама Ачеи (*Aceh*) и Западна Папуа (*West Papua/West New Guinea*). Сукоби и спорења провинције Ачеи (део острва Суматра) са владом у Џакарти датирају још од почетка педесетих година прошлог века.¹³ То подручје богато је налазиштима нафте и природ-

¹¹ Односи су се заострили у октобру након пропалих преговора о повлачењу 80 тајландских војника из спорне области. Дуж граничног појаса распоређено је више од хиљаду војника. Грађанима Тајланда препоручено је из Банкока да напусте територију Камбоџе (Сукоб на граници Тајланда и Камбоџе, *Политика*, 16. октобар 2008).

¹² Острва су практично ненасељена. Само на око 45 острва распоређен је релативно мали број војника из заинтересованих земаља (*Spratly Islands*, http://en.wikipedia.org/wiki/Spratly_Islands).

¹³ *Indonesia s Future Prospekts: Separatism, Decentralisation and the Survival of the Unitary State*, http://www.aph.gov.au/library/publish/cib/1999_2000cib17.htm

ног гаса. Расподела прихода од продаје енергената један је од актуелних разлога спорења провинције са централном владом. Насељена је претежно муслиманским становништвом. Присталице екстремног покрета (*Darul Islam*) прогласиле су још 1953. године Исламску државу Ачеи. Преговори са владом у Џакарти по питању сепаратистичких захтева, осим повремених договора о прекиду ватре нису дуго довели до мирног решења. Сукоби су добили на интензитету седамдесетих година када је Покрет за слободу Ачеја (*Free Aceh Movement*) прогласио (1976. године) независност државе Ачеи. Од 1989. до 1998. године Ачеи је био под војном управом која је додатно искомпликовала односе. Поред масовних демонстрација и штрајкова праћених захтевом за одржавање референдума о независности, групе муслиманских екстремиста немилосрдно су се обрачунавале са присталицама секуларне власти. На мети њихових напада билу су и припадници хришћанске мањине. Тридесетогодишњи сукоби за отцепљење провинције Ачеи окончани су 2005. године постизањем споразума између сепаратиста и владе у Џакарти тако што је покрајина добила висок степен аутономије.¹⁴ Наравно, тиме нису испуњена очекивања заговорника сецесије, што ту покрајину чини потенцијалним жариштем нових оружаних сукоба.

Сепаратистичке тежње у Папуи трају још од периода престанка холандске колонијалне власти и формирања независне државе Индонезије. Почетком шездесетих година, када је Индонезија (1963. године) успоставила ефективну контролу над тим подручјем, наоружани побуњеници – противници централне власти формирали су Покрет за слободу Папуе (*Free Papua Movement*) који је 1971. године прогласио независност те територије (*Provisional Republic of West Papua New Guinea*).¹⁵ Упоредо са герилским акцијама Покрет већ више од три деценије покушава да издејствује међународну дипломатску подршку. У вези с тим, влада у Џакарти процењује да је сепаратизам Западне Папуе озбиљнија претња територијалном интегритету земље него сепаратизам Ачеја, јер се претпоставља да би Западна Папуа, с обзиром на већинско хришћанско становништво (60% протестаната), могла лакше да придобије наклоност Запада и, попут Источног Тимора, издејствује независност.¹⁶

¹⁴ У изналажењу тог решења посредовао је бивши фински председник Марти Ахтисари.

¹⁵ *Indonesia s Future Prospekts: Separatism, Decentralisation and the Survival of the Unitary State*, http://www.aph.gov.au/library/publish/cib/1999_2000cib17.htm

¹⁶ Суочена са проблемом сепаратизма Индонезија је једна од ретких земаља која је почетком 2007. године експлицитно изнела став да ће, као тада несталан члан Савета безбедности, гласати против независности Косова. Према писању *Џакарта поста* које преноси Политика, Генерални директор за Северну и Јужну Америку и Европу у индонезанском министарству иностраних послова изјавио је да Индонезија поштује територијални интегритет сваке земље коју признаје међународна заједница. Један други званичник је истакао да Индонезија неће подржати резолуцију којом би се омогућило отцепљење Косова од Србије „не само због тога што Србија снажно подржава територијални интегритет Индонезије, већ и зато што подршка независности Косова може да разори интегритет саме Индонезије, нарочито на Папуи“ (Индонезија против независности Косова, *Политика*, 2. март 2007. године).

Са проблемом сепаратизма суочава се и Тајланд у провинцијама са већинским муслиманским становништвом. Тврди се да су две највеће претње безбедности земље: нарко мафија и побуна муслимана у јужним провинцијама.¹⁷ Регион Патаније годинама се сматра „територијом изван закона“. Шездесетих и седамдесетих година доминантан облик насиља представљале су оружане акције побуњеника (сепаратиста) чији је циљ био стварање независне државе Патаније. Методе њихових напада биле су првенствено војне и полицијске снаге. Данас, међутим, милитантне групе младих исламиста убијају своје комшије – цивиле, продавце, сиромашне сељацима, па чак и будистичке монахе.¹⁸

Сепаратистички покрет на Филипинима присутан је у јужним деловима земље – на острвима Минданао (*Mindano*) и Бесајлен (*Basilen*).¹⁹ До педесетих година муслимани су чинили већинско становништво у јужним областима које су ретко насељене. Након миграција хришћанског становништва из северних и централних делова земље у јужне крајеве (због повољних услова за уносни посао), муслимани староседеоци су временом постали мањина. Осим тога, дошле су до изражаја социјалне разлике између дошљака – предузетника и староседелаца – фармера, у корист дошљака, што је један од генератора сукоба и сепаратистичких тежњи муслиманског живља.²⁰

Има индиција да се на острву Минданао сакривају терористи који су у Индонезији оптужени као саучесници у терористичком нападу на острву Бали. У оквиру настојања да се амортизују тензије изазване сепаратистичким амбицијама, влада је до сада неколико пута склапала споразуме о прекиду непријатељстава и успостављању аутономије, али то није заживело у пракси, поред осталог и због опструкције хришћанских представника из области Минданао у филипинском парламенту. Борбе су интензивираније од 1999. го-

¹⁷ *Islamism in Thailand, The Separatism of Southern Provinces*, <http://www.gantara.de/webcom/show-article.php>

¹⁸ То се догађа упркос чињеници да у подручјима у близини границе са Малезијом око 20.000 припадника војске и полиције покушава да успостави мир. Њихов посао компликује околност да су људи у страху од одмазде (с једне или с друге стране) научени да „ништа не виде, и ништа не чују, и да оно што знају чувају за себе, било да се ради о кријумчарењу дроге, или терористичким акцијама“. Због акција војних и полицијских снага, али и због изражене корумпираности и злоупотребе власти, локално становништво има прилично непријатељски став према влади, што је додатни генератор сукоба и терористичких акција.

¹⁹ Три главне организације које окупљају присталице муслиманског сепаратистичког покрета су: 1) Народни ослободилачки фронт Морао, донедавно једина сепаратистичка организација с којом је влада већ склапала мировне споразуме (1976. у Триполију, уз посредовање Либије) и с којом је спремна да преговара у свако време; 2) Исламски ослободилачки фронт Морао (формиран 1984. године) са наглашеном цртом савременог исламског сепаратизма има хиљаде бораца (седиште му је на острву Минданао и ужива велику популарност код сеоског становништва, и 3) најмлађа Абу Сајаф (*Abu Sayyaf*), формирана 1995. године, са централом на острву Бесајлен. Најрадикалнија међу њима је Абу Сајаф која је последњих година постала позната по терористичким акцијама (киднаповања, отмице и убиства хришћана).

²⁰ Интервју са Томасом Мек Кином, аутором књиге: Муслимански владари и побуњеници. Дневне политике и оружани сепаратизам на југу Филипина, (*A source of Asia Society*, http://www.asi-source.org/news/special_reports/philippine.cfm).

дине и Исламски ослободилачки фронт Мороа се 2000. године повукао из преговора. Борбе између владиних и сепаратистичких снага прете да се претворе у прави рат.

Очигледно је да регион југоисточне Азије оптерећују многи проблеми и да се неки њихови корени протежу далеко изван регионалних граница. Питање стабилности постојеће политичко-територијалне поделе региона коју директно угрожавају сепаратизам и територијални спорови типично је геополитичко питање. Однос према том питању препознаје се као геополитичко понашање, чије се последице по правилу никада не ограничавају на простор једне државе. Што је проблем „запуштенији“ и дубље укореван то је и преливање последица насталих његовим неспретним третирањем израженије. Разборито геополитичко резонување и понашање подразумева да се проблеми не потцењују, али и да се не прецењују. Деликатност тог захтева састоји се у томе што потребну „златну средину“ није нимало једноставно одредити. У настојању да се она докучи обично се призивају у помоћ нека генерализована сазнања (искуствена и/или академска) преточена у принципе, начела, сугестије и полазишта. Питање је има ли асоцијација земаља југоисточне Азије упоришта такве врсте?

ASEAN-ов одговор на регионалне безбедносне изазове

Ако нешто може да послужи као заједничка платформа за деловање које има изгледа да допринесе одржавању мира и стабилности у региону, што - је, с обзиром на предисторију актуелног стања, прилично амбициозан циљ, онда је то истрајавање на прокламованим циљевима и принципима ASEAN-а, уз промовисање, односно експлоатисање резултата регионалне и транс-регионалне сарадње остварених на основу тих циљева и принципа.

Шта су земље чланице ASEAN-а обзаниле као сврху свог ангажовања у тој асоцијацији?

Према оснивачкој декларацији из 1967. године два главна циља ASEAN-а су: 1) убрзавање економског раста, државног напретка и културног развоја земаља чланица и 2) промовисање мира и стабилности у региону путем уважавања правде и владавине права у односима између држава у складу са принципима Повеље УН.

Очигледно је да су наведеним циљевима ASEAN-а назначени и принципи његовог деловања који су експлицитно дефинисани у Уговору о пријатељству и сарадњи у југоисточној Азији који је склопљен 1976. године. Према том документу, којим су предвиђени критеријуми и процедура пријема нових чланова, основни принципи функционисања асоцијације су: 1) узајамно поштовање независности,

суверенитета, територијалног интегритета и националног идентитета; 2) право сваке нације да одлучује о својој егзистенцији без мешања споља, притисака и уцена; 3) решавање неспоразума и спорова мирним путем; 4) уздржавање од употребе силе и претње силом; 5) активна сарадња између земаља чланица.

Руководећи се тим принципима, земље чланице ASEAN-а успеле су да усагласе ставове о питањима која су била од изузетног значаја за стабилизовање прилика у региону и за стварање услова за унапређивање сарадње, најпре са земљама будућим чланицама, затим за односе са земљама из блиског окружења и истовремено за трансрегионалну сарадњу. Ти усаглашени ставови преточени су у одговарајуће декларације и уговоре које су својим приступањем асоцијацији прихватиле практично све актуелне земље чланице. Поред оснивачке декларације из 1967. године, у најзначајнија документа те врсте која сведоче о оствареним дометима међдржавне сарадње у оквиру ASEAN-а убрајају се:

- 1) Декларација о зони мира, слободе и независности, 1971);²¹
- 2) Декларација конкорда ASEAN-а, 1976;²²
- 3) Уговор о пријатељству и сарадњи, 1976²³;
- 4) Декларација о Јужном кинеском мору, 1992;²⁴
- 5) Уговор о југоисточној Азији као зони без нуклеарног оружја, 1995;²⁵
- 6) Визија ASEAN-а 2020, 2002;²⁶
- 7) Декларација ASEAN конкорд II, 2003.²⁷

Осим наведених домета међдржавне сарадње у функцији редуковања тензија наслеђених из прошлости и изграђивања поверења и спремности на узајамну сарадњу у оквиру региона, показатељи узлазне путање у геополитици југоисточне Азије, утемељеној на циљевима и принципима ASEAN-а, јесу и остварења те организације на плану проширења дијалога са земљама из ближег и даљег окружења. Оквири тог трансрегионалног ангажовања су програми, односно иницијативе за сарадњу ASEAN-а са Кином, познати под именом ASEAN+1, и за обједињену сарадњу са Кином, Јапаном и Јужном Корејом (ASEAN+3).

У духу унапређивања сарадње, Кина и ASEAN потписали су 2002. године Декларацију о понашању страна у Јужном кинеском мору (Storey, 2007). Намена тог документа јесте да се замрзне постојећа статус кво ситуација у вези с тим територијалним спором, да се редукују тензије и охрабри сарадња ради изградње поверења. Осим интензивне економске сарадње, за очување добрих односа ASEAN-а са Кином, упркос проблемима које производе територијални спорови

²¹ Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration, <http://www.aseansec.org/1215.htm>

²² Declaration of ASEAN Concord, <http://www.aseansec.org/1216.htm>

²³ Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia, <http://www.aseansec.org/1217.htm>

²⁴ ASEAN Declaration on the South China Sea, <http://www.aseansec.org/1196.htm>

²⁵ Treaty on the Southeast Asia Nuclear Weapon-Free Zone, <http://www.aseansec.org/2082.htm>

²⁶ ASEAN Vision 2020, <http://www.aseansec.org/1814.htm>

²⁷ Declaration of ASEAN Concord II, <http://www.aseansec.org/15159.htm>.

око острва у архипелагу Спратли, заслужна је, свакако, подршка коју земље југоисточне Азије дају територијалној целовитости Кине у вези са питањем статуса Тајвана и Тибета. Наиме, све оне су се практично определиле за политику „једне Кине“, када је реч о питању Тајвана, и за право Кине да питање аутономије Тибета решава самостално, као своје унутрашње питање.²⁸

Значајан институционални оквир трансрегионалног деловања асоцијације земаља југоисточне Азије јесте и Регионални форум ASEAN-а који има за циљ „интензивирање конструктивног дијалога и консултација о политичким и безбедносним питањима од заједничког интереса и допринос напорима у правцу изградње поверења превентивне дипломатије у азијско-пацифичком региону“.²⁹ Поред земаља југоисточне Азије, тај форум окупља све земље које излазе на Пацифик, односно преко Азије гравитирају Пацифику (Аустралија, Бангладеш, Канада, Чиле, Јапан, Ј. Кореја, С. Кореја, Монголија, Нови Зеланд, Пакистан, Русија, Сједињене Државе и Европска унија).

Таквим ангажовањем земље ASEAN-а шаљу недвосмислену поруку своје решености да одмереним, непровокативним потезима, по мери постизања опште сагласности (у духу прокламованих принципа), напредују у правцу остваривања основних циљева асоцијације – убрзавање економског раста, државног напретка и културног развоја. Као кључни предуслов за то препознале су очување мира и стабилности у региону и, делујући у том правцу, несумњиво су дале одређен допринос глобалној стабилности.

Перспективе интегративних процеса у југоисточној Азији – три стуба ASEAN-а

Постигнути резултати у погледу економског напретка и сачуван мир у региону, упркос евидентним кризним жариштима, дају за право претпоставци да нису неостварљиве амбиције које је ASEAN исказао у својој Визији 2020. Према том документу, скицираном још 1997. године, а детаљније разрађеном наредним декларацијама (на пример, у Декларацији Конкорд II ASEAN-а из 2003. године), крајњи циљ ASEAN-а је стварање Заједнице земаља југоисточне Азије коју ће чинити три стуба: 1) безбедносна заједница, 2) економска заједница и 3) друштвено-културна заједница.

Напредовање асоцијације ASEAN до нивоа *безбедносне заједнице* подразумева изграђивање заједничке безбедносне политике. Претпоставка за то је-

²⁸ У духу такве политике према Кини одбијени су захтеви за издавање визе тибетанском верском вођи Далај Лами.

²⁹ Одлука о успостављању Регионалног форума ASEAN-а донета је на Двадесет шестом састанку министара иностраних послова земаља ASEAN-а 1993. године. Први (инаугурациони) састанак Форума одржан је наредне године (ASEAN Regional Forum, <http://www.aseansec.org/92.htm>).

сте усаглашавање ставова свих земаља чланица према кључним безбедносним изазовима с којима се регион суочава, као што су: тероризам, екстремизам, организовани криминал, ширење оружја за масовно уништавање, безбедност пловних путева (пиратство), елементарне катастрофе (цунами, пожари...), ширење заразних болести. Ради сопствене безбедности, економског просперитета и политичког кредибилитета, ASEAN има обавезу да оствари висок ниво безбедности пловидбе кроз регион. Безбедност пловних путева на простору југоисточне Азије од изузетног је значаја не само за земље региона преко чијих или у близини чијих територијалних вода они пролазе већ и за велике силе са обе стране Пацифика (Америка, Кина, Јапан, Аустралија, Индија).

То се посебно односи на најосетљивији део пута кроз мореуз Малака који представља главни правац транспорта нафте са простора Блиског истока за Кину, Јапан, Аустралију и Америку.³⁰ Тим путем допрема се, на пример, чак 65 одсто свих енергената потребних Кини (Storey, 2007). Од свих количина нафте које Јапан увози, 90 одсто пролази кроз тај теснац, као и 40 одсто целокупног увоза течног природног гаса (Herberg, 2006). Сарадња земаља југоисточне Азије у борби против пиратства све је успешнија, али је, пре свега, изражена на билатералном и трилатералном нивоу.³¹ Сингапур, Малезија и Индонезија предузимају, на пример, заједничке мере обезбеђења пловидбе у мореузу Малака (заједничко патролирање на мору и праћење ситуације из ваздушног простора).³² Међутим, свако од њих то чини не напуштајући (без претходног договора) сопствене територијалне воде, односно сопствени ваздушни простор. Ограничења те врсте још су израженија када је реч о мултилатералној сарадњи, када је долазак до усаглашених ставова о предузимању заједничких акција знатно отежан. Разлог за то, поред осталог, јесте поштовање основног принципа функционисања ASEAN-а – принципа немешања у унутрашње послове друге земље. Наговештаји релативизације тог принципа већ постоје.

³⁰ Током 2004. године највећи број пиратских напада догодио се управо у водама југоисточне Азије, посебно у мореузу Малака. То је био разлог да 2005. године Међународни биро за поморство прогласи тај мореуз ратном зоном.

³¹ Посебна врста ризика услед пиратских напада јесу могући акциденти на мору – оштећења бродова, пожари, изливање штетних материја и сл. Септембра 1992. године пирати су у Малајском теснацу напали брод Дух Нагасакија (*Nagasaki Spirit*). Удаљили су капетана брода са командног моста, препустили команду аутопилоту и напустили брод са капетаном као таоцем ради изнуђивања откупа. Остављен у пуној брзини брод се сударио са контејнерским бродом Благослов океана (*Ocean Blessing*), при чему је букнуо пожар захвативши оба брода. Пожар на Духу Нагасакија трајао је 6 дана, а на другом броду чак 6 недеља. У пожару су настрадали сви морнари са танкерског брода, док су са Духа Нагасакија преживела само двојица (Pirate Attacks Up Worldwide, Associated Press, October 16, 2007).

³² Смањење броја пиратских напада у подручју мореуза Малака, у време када се бележи пораст броја напада у другим деловима света (Аденски залив, воде око Сомалије...) приписује се управо заједничким мерама које владе Индонезије, Сингапура и Малезије примењују од 2005. године, уз техничку помоћ САД (глисери за патролирање, комуникацијски центар на Јави, радарски систем на обалама Суматре). (Pirate Attacks Up Worldwide, Associated Press, October 16, 2007).

Образложење за то, односно за његово креативно тумачење, управо се доводи у везу са потребом унапређења сарадње у области безбедности. У вези с тим истиче се потреба усаглашавања законских одредби којима би се омогућило ефикасније супротстављање актуелним безбедносним претњама. То се, на пример, односи на: обавезу испоручивања осумњичених за поједина кривична дела; право преласка у територијалне воде суседне државе ради гоњења пирата; могућност успостављања јединствене команде над снагама које би обезбеђивале поморске путеве; формирање заједничких служби осматрања и јављања опасности од елементарних непогода и сл.

За изградњу другог главног стуба заједнице *ASEAN – економску заједницу* већ је договорена динамика „завршних радова“. Скоро у потпуности испуњен је део плана према којем је подручје првих шест чланица *ASEAN*-а требало, до 2003. године, да постане зона слободне трговине. Наиме, до почетка 2005. године царина на скоро 99 одсто производа у међусобној размени тих земаља смањена је на износ до 5 одсто, при чему је за 60 одсто производа царина у потпуности укинута. Просечна царинска стопа, која је у време лансирања идеје о слободној царинској зони *ASEAN*-а (1992. године) износила 12 одсто, до 2007. године смањена је на 2 одсто.³³ Укључивање простора осталих земаља *ASEAN*-а (Вијетнам, Лаос, Бурма, Камбоџа) у ту зону предвиђено је за 2010. годину. Показатељи да се оне крећу у том правцу постоје. Царина на више од 80 одсто производа са њихове инклузивне листе смањена је на ниво од 0 до 5 одсто.³⁴

Изградња трећег стуба заједнице *ASEAN – друштвено-културна заједница* представља завршницу, односно надградњу претходна два, али истовремено и фактор њихове стабилности. Његово утемељење захтева афирмисање скупа друштвених вредности које су прихватљиве за све чланице *ASEAN*-а, што значи да оне морају да буду коплементарне са вредностима које чине основу националних идентитета. С обзиром на различито културно-историјско наслеђе земаља југоисточне Азије, заједнички именитељ њихових вредносних оријентација мора да се тражи у сфери универзалних људских вредности схваћених у духу конкретног друштвеноисторијског тренутка и датог простора. То значи да није необично ако се оне у потпуности не поклапају са неким вредностима тзв. западне демократије. Покушај да се оно што важи као највиши вредносни стандард према критеријумима развијених земаља Запада прописује као обавезујућа норма у неким другим друштвеним амбијентима, по правилу завршава неуспехом, не зато што је „пелцер“ фелеричан већ зато што се калемима на неодговарајућу подлогу. Због тога није случајно што земље *ASEAN*-а у међусобним односима истрајавају на принципу немешања који им, иначе, „везује руке“ у неким ситуацијама, али их истовремено штити од „прерано“ отварања осетљивих питања која могу да угрозе јединство ставова у односу на приори-

³³ Association of southeast asian nations, ASEAN Economic Community, <http://www.aseansec.org/64.htm>.

³⁴ Association of southeast asian nations, ASEAN Economic Community, <http://www.aseansec.org/64.htm>.

тетне циљеве – очување мира и економског прогреса. Поштујући тај принцип, ASEAN се није придружио санкцијама Запада према Бурми због кршења људских права, упркос снажним притисцима да то учине. Истина, као својеврстан уступак Западу, или, можда, гест срачунат на умирење сопствене савести, ASEAN је 2006. године убедио Бурму да се одрекне свог права на функцију председавајућег која јој по утврђеном реду припадала (*Sheldon, 2007*). Тиме је индиректно отворено питање одрживости, принципа немешања, односно питање његове интерпретације у духу задатака пројектованих Визијом 2020. Корак у том правцу учињен је већ на следећем самиту ASEAN-а, у јануару 2007. године, када је усвојен нацрт Повеља ASEAN-а, која, ако је ратификују све чланице, уноси приметне измене у функционисање асоцијације. Повеља, наиме, промовише демократију као заједничку вредност и отвара могућност санкционисања чланица због политичких репресија и кршења људских права (*Sheldon, 2007*). Упоредо с тим изменама, али и независно од њих, на путу до друштвено-културне заједнице, земље ASEAN-а треба да остваре значајан помак у квалитету живота становништва (здравствена заштита, образовање, искоренивање сиромаштва, ублажавање социо-економских диспаратитета...).

Гледано у целини, може се рећи да је на нивоу асоцијације широко прихваћен став о неопходности усаглашеног приступа решавању безбедносних проблема, питања економског развоја и друштвено-економског напретка. Напредовање у том правцу такође је евидентно, као и озбиљна ограничења које га успоравају. Остаје да се види да ли ће рок који је постављен за остваривање тог крајњег циља – безбедносна, економска и друштвено-културна заједница ASEAN-а (2020) бити испоштован. И у једном и у другом случају то ће зависити од земаља чланица, али ни у ком случају само од њих.

Закључак

Ексклузиван географски положај, наглашене етнорелигијске хетерогености, дубоки трагови вишевековне колонијалне прошлости и наслеђе хладноратовских подела учинили су регион југоисточне Азије простором високог конфликтног потенцијала. Земље тог региона суочене су са скоро свим облицима савремених безбедносних претњи, од епидемија нетипичних заразних болести и природних катастрофа до угрожавања територијалног интегритета и тероризма са позиција сепаратизма и верског екстремизма. Њихове односе оптерећују бројни проблеми које су им у наслеђе оставили колонијални господари и које су ривали из периода хладноратовског надметања, сваки на свој начин, користили као „пропусницу“ за приступ региону, да би, штитећи наводно интересе угрожених нација, градили основу за дугорочно остваривање сопствених интереса.

Ипак, регион југоисточне Азије није доживео судбину Балкана с краја 20. века. Велика заслуга за то припада, без сумње, међудржавној сарадњи и повезивању у оквиру ASEAN-а. Резултати које су државе чланице те асоцијације постигле у амортизовању унутрашњих дезинтегративних процеса, обзривању сопствених геополитичких аспирација и изналажењу уравнотеженог одговора на противуречне интересе великих сила, доказ су да се, и у условима евидентних ограничења, стрпљивим усаглашавањем ставова на регионалном нивоу, без мешања у унутрашње послове других и без намећања решења споља, може остваривати значајан напредак у погледу унапређивања безбедносног стања.

Литература

1. A source of Asia Society, .cfm.
2. ASEAN Regional Forum, <http://www.aseansec.org/92.htm>
3. Association of southeast asian nations, ASEAN Economic Community, <http://www.aseansec.org/64.htm>.
4. ASEAN Declaration on the South China Sea, <http://www.aseansec.org/1196.htm>
5. ASEAN Vision 2020, <http://www.aseansec.org/1814.htm>
6. Declaration of ASEAN Concord, <http://www.aseansec.org/1216.htm>
7. Declaration of ASEAN Concord II, <http://www.aseansec.org/15159.htm>.
8. Desker, B., Capt. Hook Joins Al-Qaeda in the Malacca Straits, Hartlend, 2005, No 3, p 16–22.
9. Herberg, E Mikkal, The Geopolitics of Energy and the Malacca Straits, The National Bureau of Asia Research, The Woodrow Wilson Center for International Scholars, Washington, 2006.
10. Indonesia s Future Prospekts: Separatism, Decentralisation and the Survival of the Unitary State, http://www.aph.gov.au/library/publish/cib/1999_2000cib17.htm
11. Islamism in Thailand, The Separatism of Southern Provinces, <http://www.gantara.de/webcom/show-article.php>
12. Лексикон држава света, Политика, Народна књига, Београд, 2006. године
13. Sheldon, Simon, ASEAN and its Security Offspring: Facing new Challenges, <http://www.StrategicStudiesInstitute.army.mil/> (avgust 2007)
14. Storey, Ian, The unitet States and ASEAN-China Relations, <http://www.StrategicStudiesInstitute.army.mil>. October 2007.
15. Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia, <http://www.aseansec.org/1217.htm>
16. Treaty on the Southeast Asia Nuclear Weapon-Free Zone, <http://www.aseansec.org/2082.htm>
17. Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration, <http://www.aseansec.org/1215.htm>